

Verspilling?

John de Croon

13 maart 2015

Wist u dat de afgelopen jaren honderden miljoenen aan subsidie is uitgegeven aan het verbeteren van de binnenvaart in de afgelopen 15 jaar? Dat zou op zich geen probleem zijn, ware het niet dat de Europese Rekenkamer vorige week heeft geconcludeerd dat dit geld bijna niets opleverde¹ en dat is natuurlijk jammer. Die Rekenkamer vindt dat het geld niet naar de goede punten gegaan is. Volgens Europarlementariër Wim van de Camp is het geld uitgegeven aan individuele projecten en in verschillende landen. Daarbij zijn de verbindingen niet in ogenschouw gehouden. Wat kunnen we hier nu uit leren? We kijken eens naar enkele situaties en komen, zoals u van ons gewend bent, met een advies.

Nog even verder met de havens. Zoals u wellicht weet, zijn diverse steden bezig met de ontwikkeling van haven-hubs. Op de site van BNR stelt Michiel Nijdam (haveneconoom aan de Erasmus Universiteit te Rotterdam) dat er in Nederland, Duitsland en België maar plaats is voor twee tot drie grote hubs en een paar wat kleinere². Wanneer verscheidene gebieden een dergelijke hub ontwikkelen hebben we er straks misschien wel acht met overcapaciteit als gevolg. Dat is niet bepaald goed inzetten van beperkte middelen. De vraag is wel of een haven wel echt een natuurlijke monopolie is. Er is namelijk concurrentie tussen havens, dus blijktbaar is er toch een markt. Coördinatie tussen havens is kartelvorming, waarbij de gebruiker uiteindelijk de hoofdprijs betaalt. Is het dan erg dat er overcapaciteit ontstaat? We kijken naar een andere sector die voorheen publiek was, maar nu commercieel is.

Figuur: wikimedia commons, F. Lang³

We stappen over naar de energiesector. Voordat de liberalisering eind jaren '90 begon, was er in Nederland de "Sep" (Samenwerkende Elektriciteits Producenten). Deze Sep bepaalde met de "LEO" (Landelijke Economische Optimalisatie) hoeveel centrales en importcapaciteit er in Nederland nodig waren⁴. Via een centraal mechanisme werd zo de nieuwbouw geregeld en overcapaciteit voorkomen. Na introductie van de marktwerking waren de marktpartijen ineens concurrenten en was deze optimalisatie verdwenen. De producenten hebben geïnvesteerd in nieuwe eenheden en naast extra import (veel goedkope groene stroom uit Duitsland) heeft dit geresulteerd in overcapaciteit met een grootte orde van gigawatts. Een nieuwe energiecentrale van Eneco in Rotterdam wordt zelfs ontmanteld en verscheept naar Azië⁵. Volgens de Volkskrant van 4 mei 2013 is er in 2012 tussen de 5 en 6 miljard euro extra afgeschreven op de Nederlandse energiecentrales. Dat is toch niet erg in een markteconomie zul je zeggen? Op zich niet, ware het niet dat die financiële verliezen wel ergens vandaan moeten komen. In geval van de overcapaciteit op de energiemarkt kun je dat niet in de tarieven verdisconteren (want teveel concurrentie), dus krijgen de aandeelhouders minder dividend. Dat zijn bij de moederbedrijven van de energiemaatschappijen veelal buitenlandse overheidsinstellingen, waardoor de (in dit geval buitenlandse) belastingbetaler de schade betaalt. Vergeleken met de

¹ <http://www.bnr.nl/nieuws/454935-1503/honderden-miljoenen-aan-subsidie-naar-binnenvaart-levert-niets-op>

² <http://www.bnr.nl/nieuws/beurs/938541-1312/overcapaciteit-dreigt-door-ambitieuze-binnenhavens>

³ Wikipedia Binnenvaart, containerschip Amistade-Nyks door F. Lang (licentienummer CC BY-SA 3.0)

⁴ De rol van Sep is overgenomen door TenneT. Door marktwerking bestaat de 'Leo' niet meer

⁵ <http://www.volkskrant.nl/economie/elektriciteitscentrale-rotterdam-is-overbodig-en-wordt-verscheept-naar-azie~a3436389/>

afgeschreven miljarden zijn de hiervoor niet effectief geïnvesteerde honderd miljoen in de binnenvaart maar klein bier.

In ISO55000 staat dat de basisbeginselen van asset management en het ondersteunende asset management systeem kunnen bijdragen om een optimaal rendement te behalen (waarbij je dan wel moet definiëren wat je onder optimaal verstaat). Nu kun je discussiëren over de betekenis van het woord optimaal en de systeemgrens van het asset management systeem, maar uiteindelijk kan ik het onnodig ophoesten van meer dan 5 miljard euro door de (buitenlandse) burger niet optimaal noemen. Is dat nu handig?

Uit bovenstaande voorbeelden is af te leiden dat ongecoördineerde investeringen tot overcapaciteit kunnen leiden. Als die investeringen door diverse (lokale en regionale) overheden worden gedaan, wordt het uiteindelijk allemaal uit gemeenschapsgeld betaald. Dat kan als verspilling worden gezien, omdat hetzelfde effect met minder middelen bereikt zou kunnen worden. Alleen is het echter maar de vraag of het echt verspilling is. De potentiële verspilling is immers een prikkel voor investeerders (marktpartijen) om beter na te denken. Daarmee gaan ze slimmere ontwerpen maken, die goedkoper worden, meer service bieden, enzovoort. Die prikkels ontbreken als je als investeerder zeker weet dat je investering gaat renderen. Het grote gevaar is dan dat je lui wordt (wellicht een zwart/wit karakterisering van enkele monopolistische sectoren voor liberalisering). De verspilling leidt dus op langere termijn tot besparing.

Voor commerciële partijen hoeft er geen coördinatie tussen de projecten te komen. Als iemand een energiecentrale wil bouwen terwijl er overcapaciteit is, dan moet die partij op zoek naar de zojuist genoemde prikkel en anders zelf de consequenties aanvaarden. Concurrentie tussen commerciële marktpartijen die failliet kunnen gaan hoort daar nou eenmaal bij; de keerzijde is dat je anders monopolisten zou krijgen met als risico 'luiheid'. Voor de natuurlijke monopolies zoals infrastructuur moet je wel iets verzinnen om prikkels te geven voor verbetering (denk aan de diverse toezichthouders zoals nu geschiedt).

Het is wel duidelijk dat overheden geen aandelen moeten hebben in marktpartijen. Wanneer het dan fout gaat leidt het tot ongewenste verspilling die we samen moeten gaan ophoesten.

John de Croon is partner bij AssetResolutions B.V., een bedrijf dat hij samen met Ype Wijnia heeft opgericht. Beurtelings geven ze in deze wekelijkse column hun visie op een aspect van asset management. De columns staan gepubliceerd op de website van AssetResolutions, www.assetresolutions.nl/nl/column